

Yttrande angående Avskildhet vid dygnsvilan – en delredovisning angående frågor om Statens institutionsstyrelses särskilda befogenheter (Ds 2024:7)

Malmö universitet har beretts möjlighet att yttra sig över rubricerad remiss och vill anföra bilagda yttrande.

Bifogat yttrande har utformats av en arbetsgrupp bestående av Lina Corter och Mikael Matteson, båda jur.kand. och juridiklärare vid institutionen för socialt arbete vid Malmö universitet.

Sammanfattning

Arbetsgruppen avstyrker förslaget och lämnar en längre principiell kommentar samt ett par mindre kommentarer angående beslutsfattandet och beslutets omfattning.

Yttrande

Övergripande generella synpunkter

Att motverka avvikningar och hot och våld mot andra ungdomar och mot personal är förstås viktigt. Avvikningarna har enligt förslaget minskat de senaste åren, men förslaget innehåller en nollvision. Frågan är om det är i enlighet med proportionalitetsprincipen att införa ytterligare tvångsåtgärder för att uppnå detta. Hot och våld har däremot ökat markant, men i förslaget diskuteras inte tillräckligt noggrant om andra alternativ skulle kunna vara tillräckliga för att motverka risker för våld och hot, men även för avvikningar. Att först utvärdera om utökad personalstyrka, högre kompetens hos personal, användning av riskbedömningsinstrument eller, ökad begränsning av elektronisk kommunikation och utökad säkerhetsklassning skulle kunna vara tillräckligt, är nödvändigt för att kunna bedöma om ytterligare tvångsåtgärder behövs. I förslaget lyfts det fram att en utökad möjlighet till begränsning av elektroniska kommunikationer, besök samt en differentiering av säkerhetsnivåer av särskilda ungdomshem redan har införts.

Det är inte orimligt att anta att en sådan utökning av säkerheten för ungdomar med högst risk för avvikning eller hot och våld kan vara tillräcklig och att detta och

även andra förebyggande alternativ bör undersökas och utvärderas innan ännu fler tvångsmöjligheter införs. Det anförs t.ex. att utökad personalstyrka nattetid inte är befogat, men detta förklaras inte närmare.

Det är också anmärkningsvärt att lagstiftningsprocessen är så hastig när det är fråga om tvångsåtgärder som gäller barn och unga. Det ökar risken att lagstiftningen blir otydlig och att dess tillämpning och konsekvenser inte utreds i tillräcklig utsträckning.

Det finns sedan tidigare en begränsning till 4 timmar för avskildhet, för att det anses utgöra en stor inskränkning i den personliga friheten, något som är skyddat av t.ex. artikel 5 i EKMR och artikel 6 i EU-stadgan. Det är också tveksamt hur den säkerhetsbedömning som ligger till grund för bedömningen inför beslut görs.

Beslutsfattandet om tvångsåtgärder ligger på chef eller person med delegation enligt detta förslag, såsom med andra särskilda befogenheter inom SiS, men med en utökad möjlighet för tvångsåtgärder måste också underlagen för dessa bedömningar samt kompetensen hos beslutsfattarna hålla en hög nivå.

Att utöka möjligheterna för tvångsåtgärder ökar risken för onödigt användande av tvång och att dessa används som disciplinära åtgärder, trots att detta enligt förslaget ska undvikas.

Det är tydligt att förslaget gör stor skillnad på vården av barn som placerats på grund av t.ex. brister i hemmiljön och barn som placeras på grund av eget beteende eller brottslighet. Det är inte orimligt att göra en skillnad mellan olika vårdbehov, men både LVU och LSU är lagstiftningar tänkta att innefatta vård för alla de barn- och ungdomar som omfattas därav. I förslaget lyfter man fram att ett ökat skydd för de unga som blir utsatta för hot och våld i särskilda ungdomshem är ett av syftena med tvångsåtgärden. Det är dock enligt förslaget framför allt personal som utsätts. Vi vill påpeka att skydd för mänskliga fri- och rättigheter gäller inte bara de som blir utsatta för brott såsom hot och våld, utan för alla barn och ungdomar som vårdas med stöd av LVU eller LSU. Vi anser inte att det är tydligt att varken barnrättsperspektivet eller det allmänna skyddet för de mänskliga rättigheterna beaktas tillräckligt genom formuleringarna i förslaget.

Beslutsfattande

Det är enligt förslaget normalt institutionschefen vid det särskilda ungdomshemmet där barnet eller den unge vistas som fattar beslut om avskildhet vid dygnsvila.

Beslutsfattandet kan delegeras till enhetschef eller operativ ledare. Enligt förslaget är det naturligt att beslutet fattas av den som också ser till att åtgärden genomförs.

Det som framstår som viktigare för frågan om vem som fattar beslut är att personen har rätt kompetens för att göra bedömningar av risken för hot och våld, avvikningar eller skadliga effekter av eventuella avvikningar. Om det är osäkert att det finns en suicidrisk eller annan påtaglig risk för hälsa och utveckling kan beslutsfattaren enligt förslaget konsultera en läkare eller sjuksköterska, men det är inget krav. Om

beslutsfattaren inte har tillräcklig kompetens eller tillräckliga underlag för sitt beslut finns det risk att bedömningarna inte blir korrekta.

Besluten om avskildhet vid dygnsvila ska kunna fattas vid risker som är konkreta och av viss allvarlighetsgrad, vilket är den centrala betydelsen av den nödvändighetsbedömning som ska göras. Den gäller enligt förslaget både aktuella och individuella risker. Den otydlighet som finns gällande vilken nivå av konkretion och allvarlighetsgrad som krävs lämnar ett utrymme för godtycklighet, om man inte senare tydliggör detta i propositionen.

Beslutets omfattning

Att låsa in en person på ett rum är en mycket ingripande tvångsåtgärd och i detta förslag ska en ungdom kunna låsas in nattetid max 9 timmar i sträck under en 30-dagarsperiod. Det upprepas på flera ställen i förslaget att avskildhet vid dygnsvila inte är en lika ingripande tvångsåtgärd som hållande i avskildhet eller vård i enskildhet. Det är oklart varför förslaget gör denna skillnad. Det är också oklart varför beslutets giltighetstid följer motsvarande tid vid beslut om begränsningar av användning av elektroniska kommunikationstjänster.

Med vänlig hälsning

Lina Corter och Mikael Matteson

Kopia

Registrator

registrator@mau.se